

פרוטוקול מס' 3/39

מישיבת וועדת החינוך והתרבות שהתקיימה
ביום ד', ח' אדר ב' תשי"ט, 18.3.59,
בשעה 8.30

נכחו: חברי וועדה: ש. פרסיץ - היו"ר

- פ. זוארץ
- ש. כפרית
- ד. נצר
- י. סמילנסקי
- ו. צברי
- י. רפאל

מוזמנים: מר ארן - שר החינוך והתרבות
ד"ר אבידור - מנהל משרד החינוך
ד"ר קצנלבוגן - משרד החינוך

סדר-היום: המשך הדיון על התקציב.

פוחת את הישיבה.

היו"ר ש. פרסיץ:

ברצוני לפתוח בשאלה. בעתון ה"זרוסלם פוסט" נתפרסמה ידיעה, כאילו מטעם דובר משרד החינוך, על כך ששר החינוך ממשיך בהוצאת ספרי לימוד. לאור זאת התקשר אחי מר צ'צ'יק מטעם התאחדות המו"לים, ושאלני לפרש הדבר, אמרתי כי אינני יודעת דבר. שאלתיו: במה המדובר, והוא מסר לי כי מדובר על שלשה ספרים, למולדת, חשבון ומקרא. הוא גם הוסיף ואמר דבר אשר קשה היה לי להאמין, ואמרתי כי אני מוכנה להביא זאת רק בשם אומרו, כי מבחינה מוסרית זה נראה לי מוזר מאד. הוא אמר כי שלשת הספרים האלה מחוברים על ידי אשתו של מר משה סמילנסקי, מנהל מוסד סולד, ואלו מוצאים על ידי משרד החינוך.

קשה להעלות על הדעת כי אם אשר עומד בראש מוסד למחקר, יטול לעצמו מונופול לחבור ספרים. ואמרתי כי אני מוכנה לשאול.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: מאחר ולא ידוע לי דבר על הענין, אבקש את ד"ר אבידור שיסביר את

הדבר, אם הוא ידוע לו.

ד"ר אבידור: אנחנו קבלנו מכתב מאת התאחדות המו"לים, בו שאלו אותנו אם אנחנו מוציאים לאור ספרי לימוד. עניתי להם שאין בדעתנו להוציא ספרי לימוד. העובדה היא כי אנחנו עורכים ניסויים פדגוגיים בכחות ב' - ו' של בתי-הספר היסודיים, למען שיפור ההוראה במקצועות שונים. יש לנו ועדת ניסויים אשר פעם השתתף בה מר משה סמילנסקי, וועדה זאת הטילה על אנשים שונים, ביניהם גם על ד"ר שרה סמילנסקי, לשפר את ההוראה לכחות ב' - ג' - ד'. הם הציעו לנו כמה ספרי לימוד, ואנחנו הדפסנו אותם בסטנסיל. לאחר שינסו אותם במשך שנה או שנתיים, אם נמצא מהם טובים, נאמר למחברים כי יילכו אל המו"לים על מנת שיוציאו לאור את הספרים האלה. אנחנו איננו עוסקים בהוצאת ספרים. היו וישנם דיונים אצלנו אם גם את הספר הזה כדאי יותר להדפיס בדפוס או על סטנסיל.

ש. החינוך והתרבות ז. ארן:
לי לא ידוע כל דבר על זאת, מה
שידוע לי הוא העקרון שאנחנו
איננו מוציאים לאור ספרים, וכי בכמה מקרים כאלה הפנינו את
המחברים למו"לים. אין בכוונתנו של משרד החינוך והתרבות להוציא
ספרי לימוד ולכך כמה סיבות.

י. רפאל:
השאלה ידועה לכולנו. שמענו
את המשלחת של המו"לים, ואני
חושב שאם כי לא כל הנימוקים אשר הושמעו כאן מצידם היו נכונים,
יש כמה וכמה נימוקים שהם בלתי נחוצים להנמקת עצם הדבר שיש
בנסיון הזה שמשרד החינוך הולך לעשות, משום פגיעה רצינית
במקצוע המו"לות. אני מבין את מה שרוצה משרד החינוך לעשות
בענין זה, בדעתו לעשות נסיון להעלאת רמת ספרי הלימוד. דבר
זה לשעצמו הוא ודאי דבר שכולנו מברכים עליו. יכול גם להיות
שהכוונה היא להוציא משהו לדוגמא על מנת שזה יחייב אחר כך
את המו"לים להמשיך בדרך זו, והם יצטרכו להסתגל לדרישות הן
מבחינת תכן הספר, צורתו וכו'. אבל בכל זאת אין משרד החינוך
יכול לקבל על עצמו את המול"ות, ועליו גם לא לעשות זאת כנסיון
אפילו, כי הפגיעה העלולה לבא מכך יכולה להיות חמורה, מה עוד
שמצב המו"לים כיום איננו מרנין ביותר.

הוא הדין בנוגע לספרי לימוד,
אני חושב שאפשר היה להשיג את כל אותם הדברים הטובים שבהם
רוצה משרד החינוך באמצעות המו"לים, אמנם אינני גורס את מה
שהם מציעים לעשות על ידי הסתדרות המול"ים, אבל אפשר לחלק
את ההוצאה לאור בין מו"לים אחדים ידועי שם, ולהם יש להציג
את התביעות השונות. לדעתי אפשר לכוון את המאמצים שמשרד החינוך
מוסיף לעשות בשטח זה לכוון אחר, והמטרה תושג גם אז. אולי
עוד ביתר יעילות. אינני חושב שמשרד החינוך צריך השנה להתחיל
בהשקעת כספים בענין זה. אם משרד החינוך רוצה להשקיע כספים,
אולי ימנה יותר אנשים במשרדו על מנת שימליצו על צורה ואופן
ההוצאה בפני המו"לים, ולא בכוון של הוצאה עצמית. לדעתי
דבר זה יזיק הרבה יותר מאשר יועיל.

ד. נצר:
אינני מצויה אצל הבעיה הזאת
של הוצאות ספרים, לכן התרשמתי
כי מתוך טענותיהם נבע הפחד שגוף כזה כמו הממשלה דרך משרד החינוך
יכול לפגוע להבא בכל הענין של הוצאת הספרים, אבל לא התכוונו
לעצם הברור על שאלה זאת של הספרים שהוצאו על-ידי משרד החינוך.

היו"ר ש. פרסיץ:
היתה לי הזדמנות לדבר עם שר
החינוך, ולתאר לו כיצד אני
רואה את הדבר הזה. אני רואה זאת כנזק חמור מאד למו"לים הטובים
והרציניים, ואני חפצה לומר כי מצב המו"לים הטובים איננו טוב,
מצב המו"לים המוציאים ספרות קלוקלת הוא מצוין, ולמעשה הם יושבים
כלם יחד. שר החינוך מבלי להוציא כסף צבורי יכול לקלוע אל המטרה
על ידי מכרז ועל ידי קביעת דברים ברורים והצגת דרישות ברורות.
הוא איננו חייב לקבל כל הצעה אלא יכול להתנות ולקבוע מה הוא
רוצה. לספר היוצא בחמשת אלפי אקסמפלרים במהדורה אחת לא צריך
לחת אף פרוטה אחת.

י. רפאל:
בתקציב אני רואה סעיף אחד, מס. 311,
בסכום של 4000 ל"י להצלת אוצרות
גולה. אני חושב שלשם מטרה זו הוקצב כאן סכום קטן מאד, וכי בשטח
זה יש לעשות הרבה. אני רוצה לשאול אם לדעתכם אפשר לצאת ידי חובה
בפעולה ממשית עם סכום כה פעוט.

אשר למנהל ההסברה, רציתי לשאול
אם גם השנה כשנת בחירות תהיה הגבלה של שלשה חדשים? וכיצד מתבטאת
ההעלאה החקציבית בעוד 20%?
ש. החינוך והתרבות ז. ארן:
בהחלט כן. נלקח באשבוך שלשה
חדשים לפני מועד הבחירות פעולת
מנהל ההסברה נפסקת.

י. רפאל:
מה ענין הגידול הנכר אשר מצויין
כאן לאגף העתיקות. ישנם עוד

י. רפאל:
משרדים המשחתפים בסעיף יר, אם
באתרים היסטוריים או בתפירות,
ובכל הסעיפים האלה ישנו גידול.
אינני טוען נגד פעולות האגף
העתיקות, אבל במצב זה של השנה הייתי רוצה לדעת אם ישנה סיבה
מיוחדת להגדלה הזאת.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:
אשר לאגף העתיקות. כאן אני רוצה
לומר כי אוצרות בחוף האדמה, אולי
יהיו לנו פעם, אם יהיה נפט, איננו יודעים בדיוק, אבל מה שאנו
יודעים בדיוק כיום הוא שיש לנו עתיקות על פני האדמה, ויש לזה
ערך מכל מיני בחינות. השכל הפשוט מחייב לחשוב כי דבר זה
למדינתנו הינו חשוב וממלא תפקיד אינטרנציונלי.

לו שאלתם לדעתי, הייתי אומר כי
לו היה בידינו די כסף הייתי בלי כל ספק מציע להרחיב את אגף העתיקות.
לצערי זה שלש שנים שהמלומד מר ייבין פונה אלי בנושא זה, ולאחרונה
הבטחתיו כי בשנה הבאה אדאג לכך, במידה שיש לי איזו השפעה, כי יגדילו
אח תקציבו. בדרך כלל הוא נתון במצוקה גדולה שאיננה עומדת בהתאמה
לא לענין ולא לאיש עצמו. למעשה קיים כאן סבך אחר. החברה לתיירות
ליד ראש הממשלה מטפלת אף היא באתרים היסטוריים מבחינת כח המשיכה
לתיירות. כמו-כן מטפלים בכך מבחינת שימור, כל זה נעשה על ידי
חברה לעתיקות ישראל שזוהי חברה רצינית ביותר. וכפי שהדבר מקובל
בין מלומדים, שלווה ויחסים טובים אינם שוררים ביניהם. דבר זה
לשעצמו גם הוא עתיק.

ד. נצר:
האם יש קשר לדבר הזה עם הממונים
על המקומות הקדושים?

שר החינוך והתרבות ז. ארן:
לא. אני אינני יודע על כך.

י. רפאל:
גם למשרד העבודה יש קשר לעתיקות
אלה?

שר החינוך והתרבות ז. ארן:
משרד העבודה עוזר להם מבחינת עבודות
הדחק, אחרת אי אפשר לעשות דבר.

במידה שאני מדבר על זאת מבחינת
ההגיון הפשוט, הייתי אומר כי ההקצבה היא מצומצמת עד קצה הגבול.

ש. כפריט:
קראנו בעתונות כי ישנה התענינות
מסוימת על ידי חברות חוץ אשר עורכות
חפירות באיזור קיסריה, וטוב תעשה המדינה אם תהיה שותפה לעבודה הזאת.

ד"ר אבידור:
היא שותפה. החברות הללו אינן יכולות
לחפור בלי רשיון שלנו.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:
הם אינם יכולים לעשות דבר מבלי
לקבל מאתנו רשיון לשם כך, וראנחנו
מעונינים שהם יבואו הנה, כי הם על ידי כך משקיעים כספים בענין הזה.

לענין מנהל ההסברה, אני חושב שמשרד
זה ממלא כרגע פונקציה ממדרגה ראשונה במדינה. אין שום משרד ממשלתי
באופן אשר יכול להביא דברו בקרב הצבור בלי מנהל ההסברה. בשנה שעברה,
שהיתה שנת העשור למדינה משרד זה עשה עבודה כבירה. ועדת העשור, כבודה
במקומה, אבל מלבד האירועים היא לא עשתה דבר, ולמעשה דבר עשור המדינה
לא היה מובא ברחבי המדינה לולא מנהל ההסברה. ועדת העשור אמנם
הקציבה כסף למטרה זאת, אבל בינתיים חלה התיקרות.

אשר להגבלה בזמן, כאשר ערכנו את
התקציב הודענו להם כי שלשה חדשים לפני מועד הבחירות לא תחייב יותר
הסברה בעל-פה.

היו"ר ש. פרסיץ:

אין כל ספק שהקשר עם הישוב הוא חשוב, והידיעות אשר מובאות לישוב בכל צורה שהיא, הן חשובות מאד. אפשר אולי להתוכח על צורתה של המלה המודפסת, אם היא תמיד מתאימה לרמת אותם החושבים המקבלים אותה, אבל זוהי שאלה אחרת לגמרי, ולא עתה הזמן לדון עליה.

אני חפצה לשאול האם ידוע לשר החינוך שמסדרים אסיפות למען ענינים חשובים, ומזמנים מוצים ואמנים אשר באים לאסיפות ומושכים את הילדים הבאים לשמעם. ויש שיוצא שמבזבזים כסף למטרה שאיננה משיגה את מטרתה. אני מחארת לעצמי כי לו השר היה יודע על כך, היה מתקן במשהו.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

ידוע לי כי ישנם מקרים כאלה, ותמיד יהיו, כי כאן הם תלויים בקהל, ועליהם למשוך את הקהל לשמוע את המרצים. בדרך כלל מנהל ההסברה עובד באפן מסודר מאד, ובמשך השנים התפתחה בקרבם טכניקה נפלאה של עבודה נאה ומסודרת. בשולי הדברים קורה גם שכסף מתבזבז, אפילו חוץ כדי עבודה מסודרת, וקורה שאולמי האסיפות האלה מתמלאים גם בילדים ליד המבוגרים, וזה קורה בעיקר בישובי עולים או בשכונות עולים, אבל בדרך כלל זה איננו קו. אני רגיש מאד לפעולה הזאת, ועוקב אחריה כל הזמן. גם המגנון דרוך לזאת. אם להתעלם מאותן תקריות קלות, אזי בסיכום אפשר לומר שהמשרד הזה ממלא תפקיד ממלכתי ממדרגה ראשונה. אילו לא היה קיים משרד כזה היו צריכים ליצור אותו.

ש. כפריח:

מנהל ההסברה עובד רק בקרב אלה אשר אין להם עוד אפשרות לקנות תרבות או ליהנות. ומנהל ההסברה על ידי פעולותיו מגיע בעיקר למקומות האלה, בחל-אביב ירושלים או עוד מקומות גדולים הם פועלים מעט מאד.

ר. צברי:

אני רוצה לשאול בענין הספריות. בעבר היה לנו מדור מיוחד לספריות. יתכן שהעבודה לא עלתה על הפסים עליהם צריכה הייתה לעלות, ויתכן כי לא התפתחה בצורה שהיתה דצויה לנו, אזי צריך היה להחליף את הממונים, אבל עצם קיום מדור הספריות הוא דבר חיוני, במצב כשלנו, כאשר בעיר כומלה ישנם 2500 ספרים בלבד, כמעט כמספר ספרים שאפשר למצא בבתי פרטיים רבים. ישנם גם מקומות רבים בהם אין כל ספריה. אני, איפוא, רוצה שיהיה שוב סעיף של מדור לספריות, ויחילו לטפל בענין הזה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

על שאלה זאת יענה ד"ר אבידור.

לענין הוצאת הספרים, מבחינה

עקרונית אני מתקומם בכל נימי נפשי נגד התזה שאורלנסקי יכול להוציא ספרים לילדים ולנוער, ושר החינוך איננו יכול. וכשמדברים על ההשקעה הכספית, ובכך מהי? בשנה שעברה קבלנו 30 אלף ל"י והשנה 15 אלף ל"י. זהו הסכום כולו. לסכום זה יתווספו כ-15 אלף ל"י של הסתדרות המורים. יחד זהו סכום של 60 אלף ל"י. הכוונה היא להוציא בין 18-24 ספר לשנה.

יש לי חבילה של ספרים לילדים

ונוער מהוצאות ספרים מיוחדות אשר אני חושב שזוהי שערוריה שישנם ספרים כאלה בשוק. ישנם בין המו"לים אנשים הגונים מאד, כאלה אשר יש להם כשרון וגישה נפשית לדבר הזה, אך ישנם כאלה שאינם אלא סוחרים.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: אשר לנו, אנחנו לא נעסוק בתרגום, אלא אם אולי יימצא פעם ספר אשר כדאי יהיה לתרגמו. ישנם ספרים קלאסיים שאנו רוצים להעלות אותם מחדש, ישנם ספרים שבזמין בקשר עם ענין התודעה היהודית. בדרך כלל נוציא בין 18-24 ספרים לשנה אשר יהיו ערוכים בטעם מכל הבחינות, הן באפן חיצוני והן באפן פנימי, והיות ואיננו שואפים לרווחים, נוכל להמציא את הספר הזה לבתי-הספר במחיר יותר זול.

התעמולה על פוליטיזציה, דברי הכל הם. אם נרצה בפוליטיזציה נעשה זאת בדרך זו? דרך הוצאת ספרים לילדים ולנוער?

הועלתה טענה שזה יחריב את מקצוע המול"ות. אני נוש אל הענין בשכל פשוט. המול"ות העברית מוציאה 1500 ספרים לשנה. האם במחזור הזה של מיליוני ל"י; מחזור של 60 אלף ל"י יכול להחריב מקצוע כזה?

לספר שאנחנו נוציא לא תהיה שום טובידיה. המחיר שייקבע עליו יהיה לפי מחיר הקרן. ומאחר וזה לא יגיע למקומות ישר מן הדפוס, יש להכליל גם דמי תווך. אמרתי לב"כ המול"ים; כי אם יגישו למשרד החינוך ספרים אשר הן בטיבם והן במחירם יתקבלו על דעתנו, נהיה מוכנים לקבל זאת. היינו, נקח את הספר ונעשה את הקלקולציה כמה הוא עולה להם, אבל מתוך בקורת שלנו על הנייר, הציור; הטיב המחיר וכו'.

כיום ישנם גם מול"ים המוציאים ספרים יקרים מאד במחיר וזולים מאד בתכן. אם ניוכח שהספר, לאחר שיעבור בדיקתנו, הוא בטיב אשר יביח את דעתנו, נתן להם את האפשרות להפיצו.

אמרתי להם - כי נעשה נסיון לשנה, ובלמד מן הניסיון הן החיובי והן השלילי, וניצור דוגמא של ספר מתאים לילדים ולנוער לפי תפיסתנו.

אני חושב שהוצאת "שחרית" עלולה להפוך למנוף לשינוי בתחום אשר בחלקו הוא מופקר. אני מדגיש שיש חלק מהמול"ים אשר מהם אפשר ללמוד, כי הם רציניים והגונים, ויש להם כל התכונות האישיות המתאימות לכך, אך יש גם חלק של מול"ים שהוא רע.

טענתם היא: תנו לנו את האפשרות הזאת, ואנחנו נבצע זאת. אמרתי: אינני מאמין לכם כי תעשו זאת.

לדעתי, נסיון של שנה אחת לא יחריב עדיין את המקצוע, ומאידך יש מעלה חשובה מאד בכך אם נצליח להוציא לשוק ספרים טובים לילדים ולנוער. אמרתי כי אנחנו רוצים להוציא כל ספר בכמה אלפי אקסטמפלרים כל מהדורה, וכאשר נמכור אותם נוציא עוד. אינני רואה בזאת טרגדיה. לדעתי זהו נסיון מבורך. משרד החינוך והתרבות פגוע בכך שאין לו, לא האמצעים, ולא המכשירים בהם הוא יכול לכוון את התהליכים התרבותיים. הוצאת ספרי הילדים הללו הוא זכר צנוע על ידו אנחנו יכולים לכוון שטח אחד לפחות, ואינני רואה מדוע צריכה היתה לבא התקוממות כזאת.

דבר זה יכריח חלק מהם לשפר את טיב הספרים. כיום הם אינם עושים זאת. הספרים יופיעו בתוכן, סגנון, עריכה, ניקוד ופיסוק טובים יותר מאשר אותם הספרים אשר כבר הוצאו בעבר.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: עתה אני רוצה להתייחס לכמה דברים מרכזיים שנאמרו או נשאלו בישיבה

הקודמת.

אענה תחילה להצעתה של היו"ר פרוסיץ בקשר להקמת בית-ספר יסודי בן 6 כחות, שלש, ושלש. יתכן מאד שגם אני קרוב לתפיסה הזאת שמערכת החינוך צריכה הייתה להיות בנויה על 6 כחות, מה שנקרא ה"ג'וניור סקול" ו-3 כחות נוספות. היינו, תיכון נמוך יותר ותיכון גבוה יותר. אלא שלא יכשר עדיין הדור. כל מסיבות החינוך במדינה לא בשלו עדיין לענין הזה, לא מבחינת מורים, לא מבחינת מבנים, לא מבחינת חוספת של שנות לימוד חובה, שאין בכוחנו לעשות, ואשר בלעדי זאת לא נסתדר בענין הזה. ביסוד אני חושב שהתפיסה של היו"ר בענין הזה הינה נכונה. אלא שעוד לא בשל הזמן שנוכל להגשים את הדבר הזה אשר באפן אקדמאי נראה חלק מאד, אבל כאשר נגשים לעשייה, ניוכח שלא נוכל לעשותו.

ניסיתי פעם לבחון את הדבר הזה של תוספת שנת חובה, בכתה ט', במבחן המציאות. נוכחתי כי אם לאחד את הכתה הזאת לבית-הספר התיכוני, אין כל אפשרות כזו, כי אין מערכת בתי-הספר התיכוניים במדינה יכולים לאמץ את כתה ט', לא מבחינת המבנים, לא מבחינת המורים, הציווד וכו'. האם סוד הוא הדבר כי בתי-ספר תיכוניים ואויים לשמם הם רק בתי-ספר בקר מוכרים. כל השאר הם בשולי העניין. ואז ל-20-25 אלף הילדים אשר יגמרו את בית-הספר היסודי צריך יהיה להצמיד עוד שנת לימודים במסגרת חובה, ואז פרוש הדבר גם לגבי החינוך המקצועי, ולכך אין לנו את הכלים הדרושים מכל הבחינות. יש הבדל בין אם המחזור מתפרש מתוך רצונו החופשי לזרמים השונים של ההמשך, או כאשר חייבים לעשות את הדבר הזה.

אם להמשיך את כתה ט', במסגרת חובה, אחרי גמר כתה ח', יש לקחת בחשבון את נקודת התורפה של בתי-הספר היסודיים שהיא, חסר המורים לכתות ז' ו-ח', הראויים לתפקידם. צא ולמד, איפוא, מה יהיה המצב כאשר נוסף עוד כתה, ומסגרת הלימודים שבה צריכה כבר להיות מושחתת על לימודים תיכוניים ממש, מנין נשיג את המורים? לכן אני אומר כי עדיין לא הגיע הזמן לשם כך.

אשר לבתי-הספר הדו-שנתיים באיזורי פיתוח, אני רוצה לומר כי את הצד המקצועי לא נפתח כל עוד לא נהיה מצויידיים במדריך מקצועי ראוי לשמו ופקוח מקצועי ראוי לשמו. בלי אלה מוטב לי שהכתות הללו לא תפתחנה כלל. את התיכון האקדמאי אני מוכן לפתוח, אבל יחד עם זאת מוטב לחכות שנה או שנתיים עד שנוכל להחדיר גם את החלק המקצועי, לפי כל דרישותינו, כאשר הכל יהיה מוכן. אם לא יהיה לנו הבטחון שהמורה הוא מקצועי, והפיקוח הוא מקצועי, נשהה פתיחת המגמה הזאת.

אנחנו עכשו מכינים את כל הדרוש לקראת פתיחת הכחות האלה, ובאפן מקביל לכך אנחנו מטפלים בקבלת מורים לנסיון, אשר בתוספת קורס רציני שניתן להם יוכשרו להיות מדריכים. ישנם מקומות ששם ענין המדריך המקצועי יסתדר, כי סמוך אליהם ישנו בית-ספר מקצועי. במקומות שזה איננו, נחחיל רק בחלק הלימודים העיוני, ונשהה פתיחת החלק המקצועי.

יש לנג 20 מקומות, בהם אנו עומדים לפתוח את בתי-הספר, ועל ידי סקר מקיף אנחנו מציינים לעצמנו את נקודות התורפה של כל מקום מבחינת אפשרות השגת המורים הן העיוניים ובעיקר המקצועיים. אתם, איפוא, יכולים להוכיח כי אנחנו נגשים בזהירות רבה אל הענין הזה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: שמעתי כאן טענה, שבניית בתי-ספר כאלה יכולה להתפרש כאפליה. מאחר ואלה הם בתי-ספר דו-שנתיים בלבד, בעוד שבמקומות האחרים בתי-הספר העל-יסודיים הם ארבע-שנתיים. מאידך שמעתי טענה אחרת, שהנה נער או נערה המסיימים בית-ספר יסודי באיזורי הפיתוח, אין רמתם מגיעה אלא לזו של כיתה ה' או ו' בלבד. יוצא כי מצד אחד טוענים מדוע לא יוחו משתי כתות בית-ספר תיכון, מצד שני טוענים כי גם זה גבוה מדי בשבילם. איפה ההגיון שבטענה? אמנם גם אני טוען שטוב יהיה כאשר נוכל להקים בתי-ספר על-יסודיים ארבע-שנתיים, אבל לא נוכל לעשות זאת כיום, גם הקמת בתי-ספר אלה שאנחנו עומדים להקים הוא נס, אמנם נס מתוכנן, אבל בכל אופן נס. אם נצליח להקים באיזורי הפיתוח בתי-ספר בני שתי כתות, ט' ו-י, עם המגמה שאנחנו רוצים להחדיר בהם, זה יהיה דבר גדול וחשוב.

אשר לעתיד, אם כעבור שנתיים, למשל, יתברר שלמדינה ישנן אפשרויות, ואני חושב שכל הסייעות בכנסת צריכות להתרכז סביב הענין הזה שהחינוך העל-יסודי צריך לתפוס את המקום המרכזי במערכת החינוך במדינה בעשור הזה, וכי יינחנו האמצעים בכדי לעשות הכל גם למען הרחבת הקיים, ולא כל מה שקיים ואוי שיורחב, להיפך, ישנם כאלה דקיימים וראויים לצמצום, אבל אין זה תלוי בנו, נוסיף ולשתי הכתות הקיימות גם כיתה שלישית. כיום בין גומרי בתי-הספר היסודיים באיזורי הפיתוח, כמו בכל מערכת החינוך שלנו, התמונה איננה אחידה, ישנם כאלה וישנם כאלה, אמת המידה עדיין איננה אחת. ישנם אמנם תהליך טוב לדעתי של שפור ויעול, אבל בדרך כלל אין התמונה אחידה.

ועוד דבר אחד. הסקר שעשינו בין גומרי בתי-הספר היסודיים, היה על יסוד תחזית למשך חמש השנים הקרובות. ולדעתנו, אלה אשר נמצאו ברמה של ה' או ו' בלבד, הם ודאי לא ימשיכו בכחות המשך אלה, או שחיעשה פעולה למען הכשירם לקראת ההמשך. וכאן לגבי הכשרת הילדים לקראת זה אריכה להיות גמישות מקסימלית. יכול להיות שאת מה שעשינו בענין הקדם-תיכוניים, וכאן היו תוצאות מפתיעות, נצטרך לעשות גם כאן. אם יתברר שלילד מסויים ישנם כשרונות מתאימים ללמודים וגם רצון, אלא שחסרים לו הכלים, נשלים לו את החסר. ויש לעשות זאת באופן אינדיבידואלי ואינטנסיבי, כי אני חרד לכל נער ולכל נערה בארץ, כי אנחנו מעטים וצריך להעלות כל נער ונערה.

במלא הכותי אני אומר, איפוא, שהנסיון שהמדינה רוצה לעשות אותו בפעם הראשונה בתוך ישובי העולים, הוא בעל חשיבות ממדרגה ראשונה. ואהיה מגוכך אם אומר שלא יהיו כשלונות, יהיו ויהיו, השאלה היא אם ההליכה הזאת ביסודה, היא קולעת אל המטרה. ואני אומר כי היא בהחלט קולעת אל המטרה.

היו"ר ש. פרסיץ: האם הלימודים בכתות אלה יהיה חינם?

שר החינוך והתרבות ז. ארן: כמעט חינם, כי מטעמים חברתיים לא רצוי שזה יהיה חינם.

יהיו לנו לשם כך מבנים מיוחדים, מוחאמים לטופוגרפיה ולגיאוגרפיה של כל מקום ומקום. ישנם מקומות ששם זה יהיה חופף את החינוך הקדם-מקצועי, במקומות שאין כתות כאלה. התכנית תהיה מעובדת יחד עם משרד העבודה והחקלאות, כי 5 מבתי-ספר אלה יהיו במגמה חקלאית ו-15 במגמה מקצועית. ויש לנו הסכם על הדבר הזה, זה איננו נעשה בחטף או בגניבה, וזוהי לא אפיזודה אשר תחלוף כי אם דבר מבוסס אשר יתקיים לאורך ימים. לתלמידים המצטיינים שיוכיחו את עצמם במשך שנתיים אלה, נסייע להם להמשיך במקומות אחרים.

ר. צברי: באיזה מקומות ייפתחו בתי-הספר האלה?

שר החינוך והתרבות ז. ארן: ישנם הרבה מקומות, בשפיר למשל נפתח כבר השנה כיתה י', כי בשנה שעברה פתחנו שם את כיתה ט'. בעכו נפתח בית-ספר כזה לערבים. כל בתי-הספר האלה יהיו בחוות הפיקוח של המחלקה לחינוך תיכון בתוך משרד החינוך. בתחום המקצועי ישחפנו בזאת משרד העבודה ומשרד החקלאות.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: אשר לפיצול המגמות, אמרנו כי אנו כה עניינים שאין זה בא בחשבון לפתוח בכל מקום שני בתי-ספר כאלה לפי המגמות. והחלטנו כי במקומות מעורבים, אשר שם ישנם בתי-ספר משתי המגמות, יהיה בית-הספר הזה פתוח לכל אחד מהזרמים. אם רוב התלמידים במקום הוא דתי, באותו מקום המקצועות היהודיים יילמדו על ידי מורה דתי. במקומות אקסקלוסיביים דתיים, בית-הספר הזה יהיה כולו דתי, הן המנהל והן המורים, יתמנו על ידי מנהל המחלקה לחינוך ממלכתי-דתי בהתייעצות עם כל הגורמים אשר יש להם מה לומר בשטח זה, גם בהתייעצות עם המפקח על האגף הדתי.

בסוף אני רוצה להוסיף הערה אחת. שר בא ושר הולך, מערכת החינוך נשארת. דבר אחד למדתי במשך 3,5 שנים בכהונה זאת, כי אם משרד החינוך במדינת-ישראל לא יהיה גמיש, או יותר נכון, אם יהיה פחדן להעיד, גם כאשר צפויות אפשרויות של כשלונות, לנסות נסיונות שונים בכדי לסגל למטרה אחת, להשבחת האקלים התרבותי והמקצועי, הוא לא יהיה שווה למדינה של קבוץ-גלויות. ובקשתי היא להסתכל על כל הנסיונות האלה מתוך הראיה הזאת. אין סטנדרטים לקבוץ גלויות, ואנחנו מוכרחים להסתגל, בכל מיני צורות, להקיף את הדבר.

כיום קיים אצלנו חינוך יסודי ועל-יסודי, ובדרך כלל נשארים אלפי תלמידים אשר לרגל סיבות שונות אין להם יכולת להמשיך במסגרת של ארבע שנים, אנחנו בשבילם צריכים לחפש כל מיני דרכים בכדי לאסוף אותם אל תוך מסגרות אשר יש בהן חכן חינוכי, ואני מייצע להשקיף מבחינה זאת על כל הנסיון הזה.

ר. צברי: יציאתי לשאול אם כחה ט', אשר הקמתה הייתה בגדר נסיון, תיכלל בתוך התכנית הזאת של שתי כתות המשך על-יסודי.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: זה ישתלב עכשו בתוך התכנית המעובדת הזאת.

י. רפאל: אינני רוצה לחזור לויכוח בנוגע לבית-ספר במגמה דתית או לא, אבל אני רוצה להעיר הערה אחרת. דומני שמשרד החינוך צריך להביא בחשבון שהוא על ידי בנית כתות אלה נוטל על עצמו אחריות בחלק במקצועי. נניח שיתברר שהיתה הצלחה לכל הנסיון הזה ויוכלו אחר כך להוסיף עוד שתי כתות, ואז מה טוב. אבל נניח שלאור הנסיון שלא הצליח נצטרך להסתפק רק בכתות ט' ו-י'. אשר לחלק העיוני אינני חושש, כי כל שהילדים האלה רכשו הוא טוב. אבל מבחינה מקצועית, הרי שנתיים אלה לא השלימו ידיעותיהם בשום מקצוע, ומבחינה זו ייצא שהם בזבזו שנתיים. צריך שמשרד החינוך יקח זאת בחשבון, וכי תהיה דאגה מצידו לפחות להשלמת החלק המקצועי.

היו"ר ש. פרסיץ: אני מברכת על כל ניסוי ונסיון בתנאי שלומדים ומוציאים מסקנות מכנו. בשורה שלמה של דברים נעשו נסיונות במשך זמן קצר, ובשורה שלמה של דברים נעשו נסיונות במשך כל אותן שנים מאז קום המדינה, ואינני רואה כי הוצאנו מסקנות, ועל זה אני חפצה להקשות.

השר בדבריו אמר כי אותם ילדים אשר לא עמדו בסקר שנעשה, נעשו נסיונות ודוכנו אותם בטיפול יותר אישי. נשאלת השאלה, לשם מה ישבו ועדות במשך עשר שנים וטפלו במחקרים שונים?

וכאן אני חפצה לומר, לית מאן דפליג, כי ילד אשר נמצא בגן במשך 3 שנים או יותר, מחאקלם אחר כך בבית-הספר יותר טוב מאשר ילד אחר שלא שהה בגן, והוא מהווה אלמנט מפריץ לכיתה מצד אחד, ובעצמו איננו מתפתח במידה מספקת וסקר א' וסקר ב' מוכיחים לנו זאת. נעשו, איפוא, לשם קידום הילדים האלה דברים יפים, ניחנו שיצונו עזר בלשון וכו', מדוע לא לעשות וסיון פשוט אחד נוסף, ולא באפן רבולוציוני בכל הארץ, אלא באפן אבולוציוני לפתוח במקומות נחשלים בתי-ספר ליום שלם, על מנת לראות מה נותן לנו הדבר הזה.

היו"ר ש. פרסיץ: נשאלת השאלה, מדוע איננו עושים זאת. הרי יש לנו בתקציב כסף לשעורי עזר, יש לנו תקציב לכחות קדם-מקצועיות, ותקציב כלשהו לחינוך המשלים, צריך עוד להוסיף משהו למען ייעשה הנסיון הזה בכמה נקודות תורפה, כדי לראות מה זה יתן לנו. אולי זה יקמץ את הכחות הקדם-תיכוניים, או את המרירות של אותם ילדים שאינם מגיעים לרמה המתאימה?

מדברים אצלנו עכשו על מבנה החינוך. אני אומרת כי עלינו לעשות נסיון על מנת לתפוס את הרוץ במעוטו. אנחנו יודעים שעד היום קיימת נשירה מבתי-הספר.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: הנשירה פוחתת והולכת, ויש לי יסוד להגיד זאת.

היו"ר ש. פרסיץ: את אשר אני אומרת, נאמר גם כן על יסוד מסויים, ואני מברכת על כל טוב אשר בא מאיזה צד שהוא, וגם אני חושבת שאנחנו צריכים לרעוד ולחרוד לכל ילד וילד. אך הנה הסטטיסטיקה הממשלתית מוכיחה שגם השנה, תשי"ח, נשרו יותר מ-6000 ילדים. הלב מתכווץ לשמוע דברים אלה, ביחוד כאשר עולה שר המשטרה על במת הכנסת ומדבר על גידול העבריינות בקרב הנוער ב-30%.

ד. נצר: אחוז העבריינים הגדול הוא דוקא מביין גומרי בתי-הספר ולא מביין הנושרים.

היו"ר ש. פרסיץ: מביין הנושרים גדול מספר העבריינים, ואנחנו מוציאים עליהם אחר כך כסף רב. אנחנו יודעים גם שחסרים מורים טובים וראויים למטרתם הן בבתי-הספר התיכוניים והן בבתי-הספר היסודיים, מדוע לא נעשה שום נסיון בארבעה מקומות תורפה למשל, נבנה שם בית-ספר לפי מתכונת של יום שלם, בצורה של 6 כחות ו-3 כחות בית-ספר תיכון נמוך, ונשלח לשם את אותם המורים אשר יוכיחו כי מורה טוב, תכנית מתוכננת במשך יום שלם, עם שיעורי עזר וכו', נותנים לנו את היסוד ללימוד לבית-ספר תיכוני. מטרתנו היא לעשות למען החינוך התיכון, אבל לא למראית עין, כשם שאין החינוך היסודי נעשה למראית עין, מה לנו מזה שכל כך הרבה ילדים גמרו את בית-הספר התיכון בעוד השכלתם מגיעה לרמה של 5 או 6 כחות בלבד?

מסקנות אלה מתבקשות מאליהן, ואילו היינו בתקציב הזה כבר מכניסים את השינויים המתאימים כדי לעשות את הנסיונות האלה, אני חושבת כי בוכה רבה היתה צפונה בכך, ואז יכולנו לומר כי הנה התקדמנו בשטח זה.

ד"ר אבידור: ח"כ רפאל שאל בעניין התקציב של סעיף הצלת אוצרות הגולה. ראשית אסביר מה פרוש הצלת אוצרות הגולה. פרושו הצלת ארכיונים של קהילות יהודיות אשר נהרסו, ספריות, ספרים עתיקים, כתבי-יד עתיקים. ובהצלת אוצרות אלה עוסקים גופים דביים בארץ: יד ושם, ספריה לאומית, החברה ההיסטורית, המכונים השונים, וארכיונים שונים, משרד החינוך והתרבות יש לו מכון לכתבי-יד, והמכון הזה שולח שנה שנה שליח אל הארכיונים השונים, יהודיים ולא יהודיים, על מנת שיצלם את כל מה שניתן לצילום. השליח הזה אשר מצלם כתבי-יד שונים, נתקל לפעמים באוצר יקר אשר אם לא יצילו אותו, הוא יאבד מחמת ידנו. ואז אנחנו פונים אל הגופים המתאימים, כפי שמניתח אותם, ומבקשים מהם לעשות את הפעולה המתאימה. לפעמים אנו עוזרים בסכום קטן, ולשם כך יש לנו קרן של הצלה בסכום של 4000 ל"י אשר באה לסייע להציל פה ושם. זהו אחד הסעיפים שאין להם שיעור, אבל מאחר והוקצבו לשם כך מלכתחילה 4000 ל"י, נשארנו בסכום הזה, בסכום סמלי למען הצלת אוצרות.

י. רפאל: אני קישרתי את הדבר הזה עם החפירות. לדעתי אם לא נעשה מספיק למען הצלת האוצרות האלה תוך השנים הקרובות, זה יישמט מתחת לרשותנו ויילך לאבוד. לדעתי כתבי-יד יוכלו לצלם בעוד שנה ובעוד עשר שנים, אבל הצלת אוצרות הגולה זהו ענין דחוף ביותר, ואין הסכום שהוקצב כאן מספיק לשם כך.

ד"ר אבידור:

לשאלת מדור הספריות. המדור הזה

היה קיים במשך שלוש שנים כמשך החינוך, ונתבטל לפני 6 שנים, ויהיה טעם להקימו מחדש רק כאשר נוכל לסנות את התנאים אשר בגלל החסר בהם ביטלנו את המדור הזה. לא היה לנו תקציב מספיק למטרה זאת, נכון שחסרות מאות ספריות קטנות וגדולות, אבל להקים מדור לספריות מבלי שיוקצב לשם כך התקציב הדרוש, זה אומר תוספת פקידים ללא מעשה. צריך היה להציע כאן תקציב של 3000-5000 ל"י לפחות, אלא שכיום איננו יכולים לעשות זאת.

ח"כ הקטיף והיו"ר פרסיץ העירו

את תשומת לבי בענין סעיף התקציב לגני-הילדים שיש בו הפחתה. ההפחתה כאן איננה בתקציב אלא כפוף למספר הילדים. בדרך כלל זהו תקציב פתוח ובטוח. יהיו יותר ילדים תהיינה יותר כתות. אין כאן כל ענין של קצוץ, כאשר השנתון קטן מבחינת מספר הילדים, גם התקציב באפן טבעי קטן.

ח"כ סמילנסקי וצברי שאלו בענין

מדריכים בבתי-ספר יסודיים. בתקציב יש לנו מספר כולל של 38 מורים ומדריכים. בדרך-כלל מדריך זהו משרה מלאה, אבל יש לנו מורים אשר חלק מזמנם הם משמשים בהוראה, וחלק מהזמן הם עוסקים בהדרכה. מורה מדריך מטיפוס זה משמש לעתים במשרה שלמה, לאחר שנתיים הוא עובר להיות מדריך. בתקציב המוצע ישנה תוספת של שלוש משרות, נוסף לכך יש לנו משרות מקבילות לאלה בחינוך הקדם-מקצועי והקדם-חקלאי. ישנם גם נערים העובדים כקציני חנוך.

יש לזכור שלא קל למצא אנשים

מתאימים לתפקיד זה, אבל שנה שנה מוסיפים בערך 6-7 לשנה. אם נתמיד בתוספת כזאת, יהיה המצב טוב.

היו"ר פרסיץ העירה על הכפילות

שישנה בשטח המשקי בין הרשויות המקומיות והלשכות המחוזיות. אין דבר כזה. הלשכה המחוזית איננה מתערבת בענין הזה. לנו יש רכז משקי המטפל רק במוסדות המוחזקים, אבל אין התערבות בענינים המשקיים. יש לנו 6 מרכזים משקיים בשש הלשכות המחוזיות, כל אחד בשביל אחד מהמוסדות המוחזקים. גם את עניני התזונה העברנו מהמרכז ללשכות המקומיות.

אשר לבית-הספר אשר בו ילמדו

הילדים במשך יום שלם, יש לנו הכל פרט לשם, ואשר לכך, למען השם אל נוסיף את השם. במקומות אחרים בעולם קיימים בתי-ספר כאלה, אבל הם לומדים רק במשך 5 ימים בשבוע, והיום הששי מוקדש למטרות חברתיות. אולי גם אנחנו נוכל להנהיג זאת אצלנו במשך הזמן. כיום בישובי העולים אנחנו מעסיקים את הילדים במשך כל היום, במסגרת של החינוך הקדם-מקצועי הם לומדים במשך 39 שעות בשבוע. עלינו להביא בחשבון שילדים אלה צריכים לעזור להוריהם במשק. אנחנו בכל מקום פותחים מועדונים עבורם. אני יכול לקבל את טענתה של היו"ר שלא פתחנו מספיק מועדונים, או שצריך להרחיב את מסגרת החינוך המשלים, אבל נימנע מהשם של בית-ספר לכל היום כי זה מיד יעלה לנו את התקציב. אנחנו צריכים להרחיב יותר ויותר את מסגרת הלימודים של שעות אחרי-הצהריים, וזאת אנחנו עושים על ידי פתיחת מרכזי נוער, וזה עונה על בעיית העסקת הילדים בשעות אחרי-הצהריים.

י. סמילנסקי:

לדעתי ישנו עוד נמוק אחד והוא,

מוטב שישהו במחיצתו של המורה הבלתי-מוסמן והבלתי מתאים לתפקידו 4 שעות בלבד מאשר במשך 8 שעות.

היו"ר ש. פרסיץ:

ד"ר אבידור אמר לנו שישנם מרכזי

נוער. ראשית מרכזי-נוער אלה מיועדים לגיל 14-17. אני מדברת על ילדים בגיל בית-הספר הסודי. ואנו יודעים שאין לנו מועדונים בכל מקום. צדק גם ח"כ סמילנסקי שאמר טעם המורה הזה טוב לשהות פחות שעות, אך אם ללכת בעקבות דעה זאת, אזי יש לסגור את בתי-הספר. אנחנו יודעים שלילדי העולים צריך לעזור בהכנת שעוריהם, למען יקלטו את החמר הנילמד, וצריכים לעשות זאת המורים, אך הללו טוענים כי אין זה מתפקידם, ולכן צריך שזה ייעשה על ידי אחרים. אנו צריכים להעסיק את הילד מבחינה חברתית וכו'. ואם נראה את המציאות כפי שהיא, נגיע למסקנה שאנחנו חייבים לעשות את הניסויים האלה, ואם נעשה אותם נראה ברכה בעמלנו, ואינני חוששת לקרא לילד בשמו. הייתי חפצה ליצור אפשרות במקומות השונים, שהילדים יוכלו ללמוד בשעות אחרי-הצהריים. נאמר כי עליהם לעזור במשק הוריהם, האם בדימונה ישנם

היו"ר ש. פרסיץ: משקים? מה עושים שם הילדים בשעות אחריצההרים?

אני מדברת על הקיים ועל היש. יש לנו חינוך משלים, איזו הגדלה ישנה השנה בתקציב למטרה זאת? מה עשינו בדימונה, בשדרות, בגליל ובחענכים? מה עשינו במקומות שאין שם עבודה חקלאית? על זה אני מדברת, נעשה במקומות האלה את הניסויים. שר החינוך שהוא כל כך רגיש לניסויים, והוא מבין שהדברים האלה אינם ניתנים לענין שבשגרה, "כזה ראה וקדש", מדוע לא יעשה את הניסויים האלה?

אחרי כן רשמה חמ.

לפני כן יצאה רב.
חמ.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: בענין בתי-הספר ליום שלם - אני מוכן להביא שאלה זו למזכירות העבודה לשם בדיקה מחדש. שאלה זו מועלית ע"י יו"ר ועדת החינוך והתרבות מדי שנה בשנה בזמן הדיון בתקציב. אני מסכים שהענין ייבחן מחדש בנסיבות הפדגוגיות, ואני אציע להם להזמין את יו"ר ועדת החינוך והתרבות.

חושבני שאת עושה עוול לענין הניסויים, כאשר את אומרת שזה לימוד תיכון למראית-עין. הילדים ילמדו שמה שנתיים 45 שעות לשבוע - 30 שעות יוקדשו ללימודים כללים ו-15 שעות יוקדשו ללימודים מקצועיים. על זה אין לומר "למראית-עין". אפשר לא להסכים לדבר הזה, אבל אי-אפשר לומר שזה רק למראית-עין. אני חושב שזה דבר טוב; נראה מה תהיינה תוצאותיו.

בענין הנשירה: היה לנו מפקד של שנת תשי"ט. יש להבחין בין סטטיסטיקה לפי אומדן תקן בתקופה מסוימת לבין מפקד שאיננו סטטיסטי, אלא אדיסטיטי. עדינת מפקד גוזלת זמן רב. בקשר להוצאתי בכנסת ביקשתי כמה נתונים שיוכלו להאיר לי את הענין. טרם קיבלתי את המספרים האבסולוטיים לגבי כל כיתה, כאשר אקבל אותם נוכל להשוותם לשנת תשי"ח. מנתונים אלה מצאתי דבר שהדנין את לבי. בשנת תשי"ט מונים ילדי עדות-המזרח בתי-הספר היסודיים למעלה מ-52%, ואילו בכתות הנגועות - ו', ז', ח' - הם מתקרבים ל-42%. כאשר אני משווה מספרים אלה עם מספרי הנשירה הקודמים, - 85% מן הנושרים היו בני עדות-המזרח - אני רואה כאן תזוזה, יסימן שהנשירה פחתה.

פ. זוארץ: מענין לקבל לא את המספר הכללי, אלא את המספרים הנוגעים לכל אחת מן הכתות ו', ז' וח'.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: האחוזים הם לכל כיתה בנפרד: 41%, 41%, 41%.

י. סמילנסקי: אילו הפרידו בין בנים לבנות הייתה ההשוואה יותר ברורה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: גיבוני-סטטיסטיקה אינם מעניינים אותי; אותי מענין הענין, וראיתי במספרים אלה קרן-אור.

אתן לכם הוכחה אחרת: יש לנו בתי-ספר לנערים עובדים, אשר מתחלקים לשני סוגים - אלה המצויים במשקים ומוסדות סגורים שיש בהם טיפול ואלו הנמצאים בכתות רגילות בערים ובמושבות. בקודה התורפה היא אצל האחרונים. רובם המכריע של תלמידי בתי-ספר אלה הם מבני עדות-המזרח. בתי-הספר לנערים עובדים משמשים את אותם הילדים אשר מסיבות אלו או אחרות לא סיימו את בית-הספר היסודי, נשרו ממנו או לא ביקרו בו.

בשנתיים האחרונות הוכנס מנהל חדש - מרדכי לוי - לבתי-הספר לנערים עובדים. הלואי והיה בא אלינו לפני שלוש, ארבע או חמש שנים. אדם זה הוא רציני מאד, יסודי מאד ומבוגר. לפני כמה זמן שוחחתי אתו בענין זה והוא אישר את השערת שבת-הספר לנערים עובדים ילכו ויצטמצמו, כי אחוז הנשירה בבתי-הספר היסודיים הולך ופוחת. הוא אמר לי, על יסוד ניתוח שנעשה לגבי השנה-שעברה, שהמבקרים בבתי-ספר אלה היו ילדים שנשרו לפי שלוש-ארבע שנים. על יסוד הדברים האלה יש לנו פרוגנוזה שבת-הספר לנערים עובדים ילכו ויצטמקו מדי שנה בשנה. הוא אישר בזאת את הנחתי היסודית שתהליך הנשירה, שהיה בעיקר נחלתם של בני עדות-המזרח, הולך ופוחת.

לפי ההשוואה הנמצאת בידיך - את צודקת, אלא שזה אינו החומר המלא. אני אמציא לך את החומר המלא. קיבלתי רק את האחוזים, אבל אני מבקש גם את המספרים האבסולוטיים ואמציא אותם עוד לפני הדיון בכנסת ביום ה' הבא.

אלו הן הערותי האחרונות וברשותכם אעזוב את הישיבה.

היו"ר ש. פרסיץ:
ביום חמישי הבא יתקיים בכנסת הדיון בהסתייגויות. אני שואלת את הוועדה אם גם אתם רוצים שנכניס הסתייגויות, כל אחד את הסתייגותו, או אם יש דברים שאתם חושבים כי על הוועדה לעשותם לאור הדברים שדוברו ונעשו - בבקשה, נחליט על-כך. אם אין - לא לבזבז את הזמן.

ד. נצר: אין לכך ערך.

ד"ר מ. אבידור:
אתמול ישבנו כארבע שעות בוועדת הכספים. הוצגו שם 86 שאלות - אותן השאלות שאתם שואלים, והתשובות הן אותן התשובות. לכן, אין צורך לחזור על זה.

היו"ר ש. פרסיץ:
בכנסת הבאה צריך יהיה לשנות את נוהל הדיון בתקציב, כפי שהוא בפרלמנטים אחרים, שבהם הוועדה הגונעת בדבר דנה בתקציב.

י. רפאל:
הדיון צריך להיות כזה שהוא יהיה משותף לוועדת הכספים ולוועדה הגונעת בדבר.

ד. נצר:
שאלה זו מועלית מדי שנה. לא שוכנעתי שאין אנו צודקים. להיפך - שוכנעתי שהבנתנו-אנו את ענין תקציב החינוך היא הרבה יותר יעילה. הוא הדין בכל וועדה אחרת העוסקת בתחום מוגדר של ענינים. כל הכבוד לוועדת הכספים ולחברים היושבים בה, אבל בענינים אלה יש לשתף את ועדת החינוך, אם לא את כולה, ועדת משנה שלה, ויחד עליהם לברר את השאלות. חברי ועדת הכספים שואבים את השאלות שהם מציגים לנציגי המשרדים מחבריהם בוועדות אחרות, כי במידה שאין אנו יכולים להשתתף בדיונים בוועדת הכספים אנו מעבירים את הבעיות לחברינו בוועדת הכספים וזה תפקידם: לשאול ולברר.

גברתי היושבת-ראש צדקה כאשר העמידה שאלה נבונה זו. בררנו מה שבררנו, למדנו מה שלמדנו ושוכנענו במידה ששוכנענו. והשכלנו. יש בכך טווע רציני לכל אחד מאתנו בהופעותיו הכלליות בכנסת. כל אחד מאתנו בודאי יסכם את תקופת היותו חבר-הכנסת וישכיל ממה ששמע וברר בכנסת. לי נראה שבשטח זה יכולה הוועדה לסכם את הבעיה.

היו"ר ש. פרסיץ:
כלומר, נודיע לוועדת הכספים שלוועדת החינוך אין מה לומר בעניני חינוך?

י. סמילנסקי:
לא שאין מה לומר, אלא שבתנאים הנתונים, אין היא יכולה לומר.

י. רפאל: גם לוועדת הכספים אין מה לומר.

ר. צברי: אין זה נכון.

היו"ר ש. פרסיץ:
אינני יודעת במה הצליחה ועדת הכספים, אך ברור שיש התקדמות מסוימת, אם לוקחים את הדיונים בתקציב מדי שנה בשנה ורואים את התיקונים והשיפורים

היו"ר ש. פרסיץ:

ורואים מה שיש לנו עכשיו, אי-אפשר לומר שלא עבדנו במשך עשר שנים (י. סמילנסקי: אלה הם שינויים אקלימיים); לא רק אקלימיים - אם זכינו למה שזכינו - ועוד אדבר על זאת בוויכוח בכנסת - אין להתעלם מזה, אבל יש גם משהו שנותן אפשרות לדרוש יותר. גם למדו משגיאות וטוב שלמדו משגיאות, אם כי לא מכלן.

י. סמילנסקי: אם קיימת עוד אפשרות שהוועדה תספיע ותשנה משהו, הייתי מנסה את תביעותי בארבעה טעיפים.

ראשית, בענין החינוך היסודי: בעיקרו של דבר נראה לי שהדבר הזה תלוי במדריכים. אינני מקבל את דעתו של ד"ר אבידור שאפשר להסתפק בששה-שבעה מדריכים נוספים פה ושם, משוט שהמצב כפי שהוא היום דורש הרבה יותר; העזובה שנוצרה בגלל אי-הדרכה לא תתוקן ע"י זה שיתווספו עוד ששה-שבעה מדריכים. לכן יש צורך בעבודה מקדימה הרבה יותר רחבה. מר שריד אמר שב-60 אלף לירות אפשר ליצור רשת יותר סמיכה של הדרכה צמודה.

ד. נצר: אינני מקבלת זאת כהצעה של ועדת החינוך.

י. סמילנסקי: ביחס לחינוך העל-יסודי יש לי שתי הצעות: האחת תקציבית והשניה טאיבה קשורה במישרין לתקציב.

האחת היא: להוסיף לכל אותו ענין שנקרא סטיפנדיות ומענקים לתלמידים הזקוקים לכך ולנחשלים מסיבות שונות, על-מנת לעזור להם. כלומר, מענקים נוספים לשכר לימוד מודרג לנזקקים, כדי שאפשר יהיה לעזור יותר לתלמידים בצורות בצורות בעיר ובכפר. זוהי הצעתי התקציבית, שאיני יכול לבטא אותה במספר מסוים. אני חשבתי על 50 אלף.

ד"ר א. קצנלבוגן: למסרה זו יש 190 אלף לירות.

י. סמילנסקי: זה אינו מטפיק. הרגשתי היא ששכר הלימוד הוא כזה שהוא מקשה עלה אפשרות להחזיק מעמד.

ההצעה השניה שאני תקציבית, אבל היא עשויה להטפיע במישרין: יצירת מוסד-גנ/לכלל המוסדות העוסקים בחינוך. הצעה זו יכולה להתבטא באופן תקציבי.

היו"ר ש. פרסיץ: הצעה זו היא תקציבית. אין כאן הגדלה, אלא קימוץ בתקציב.

ד"ר מ. אבידור: קודם כל זו הגדלה, אחר-כך זה יביא לקימוץ.

י. סמילנסקי: הצעתי הבאה נוגעת לעניני התרבות. כל עניני התרבות בתקציב משרד החינוך והתרבות עומדים בקנה-מידה קטן. יש לי רושם שבטעיפים

י. סמילנסקי:

שונים פה זשם, קיימת אפשרות - מבלי שהמדינה תסבול מכך -
לאפשר לפעולות שונות להתרחב ולהתחזק.
כהגע לא אוכל לומר באיזה טעמים,
אבל בסכומים לא גדולים אפשר לעשות כמה וכמה הטבות, שתגרומנה
לשינויים לטובה בפעולות תרבות.

ענין נוסף הוא ענין "בצלאל". אני
עוד אציע שמוסד זה על שני אגפיו - הצד האמנותי ובית-הספר -
יקבלו אפשרות של התבססות. מוסד זה התנוון מפני שאינו
יכול למצוא מורים מתאימים, ולאור מה שאמר שר החינוך על
העליה הנוספת, יש צורך שיהיה משהו שיתן חומר של יתר העמקה
במקצועות אלה.

היו"ר ש. פרסיץ: אם חבר-הכנסת סמילנסקי חושב שאנחנו
השנה איננו צריכים לבטל את הנוהג שעמדנו
עליו, מתוך שאיפה לתיקון יסודי בעבודתנו הפרלמנטרית, ושלינו
לדון על שורה של דברים, הייתי חפצה שנביד דברים ברורים
מאד בקשר לאוניברסיטאות, שדורשות עכשיו הגדלה, ושבתקציב יש
סכום מסוים בשבילן, וגם בשאלה של הכשרת המורים התיכוניים
והשתלמות למורים יסודיים, ולא נשאר את הדברים כך.

בימים אלה קרה מה שקרה. בית-הספר
למשפט וכלכלה בתל-אביב התאחד עם האוניברסיטה בירושלים, והנה
מתוך 75 אלף לירות שניתנו לאוניברסיטה בתל-אביב - 60 אלף לירות
הם לבית-הספר לכלכלה ו-15 אלף לירות לאוניברסיטה של תל-אביב.
בבית-הספר למשפט וכלכלה לומדים, כפי שאתם יודעים, משפטים
וכלכלה, מדעי המדינה וראיית חשבון, ובאוניברסיטה של תל-אביב
לומדים מדעי הטבע ומתמטיקה ומדעי הרוח. הם גם עוסקים
בהכשרת מורים ומוכנים להרחיב את הדבר הזה אם תנתן להם אפשרות.

הוא הדין עם האוניברסיטה "בר-אילן".
מתוך הרצאתו של ד"ר זיו גם פה וגם בוועד החינוך שזענו עד כמה
חשוב ליצור מקומות נוספים להכשרת המורים.

אני שאלת: מה תהיה המדיניות שלנו לשנה
הבאה? מה יש בתקציב? בתקציב, בין יתר הדברים יש 100 אלף
לירות נוספות, לפי דבריו של ד"ר אבידור, המיועדות לאוניברסיטאות.
אני שואלת: מה החלוקה? מלבד זאת יש 100 אלף לירות לנכסויים -
זה איננו סכום קטן. אינני יודעת אם השתלמות מורים אינה עולה
על ניסויים. אני מוכנה להעביר סכום מכובד. מוסד סולד מקבל
60 אלף לירות - יש לבדוק אם העבודה הנעשית ע"י מוסד סולד
ראויה לתמיכה כזאת. אני מבקשת את משרד החינוך לתת את דעתו
על ענין זה ולבדוק את הדבר הזה.

ישנו גם ענין ההוצאות. עם כל הכבוד,
אין צורך - כדי להגיע למה שהשר אומר - להשקיע פרוטה אחת.
ישנם ספרים רבים שאינם ראויים לאישור. יש צורך לעשות מכרז
על ספרים שרוצים להוציא ולכתוב שאין מתחייבים לקבל את ההצעה
הזולה ביותר או הצעה שאינה נוחה. אין צורך במימון לשם כך.
את הכסף הזה יש להשקיע בדברים יותר חשובים. את זאת הייתי
מציעה מטעם ועדת החינוך.

ד. נצר: עם כל רצונו של ח"ה סמילנסקי, ההמלצה
צריכה להיות של ועדת החינוך ולא של חבר בה.

היו"ר ש. פרסיץ: האם את חושבת שלא נוכל להתדבר עכשיו?

עכשיו, בשעה ה-12?

ד. נצר:

זו לי השנה ה-11 שאני משתתפת בדיונים בתקציב. נהגנו להטיל על ועדת משנה לברר את הסעיפים השונים...

היו"ר ש. פרסיץ: ביום א' וב' תהיה ישיבה משותפת עם ועדת הכספים.

ד. נצר:

ועדות משנה אלו היו יושבות שעות ואולי אף שבועות ודנות בפרטי-פרטים, ואפשר היה לבוא עם הצעות. היו גם הצבעות של רוב ומיעוט בוועדת משנה. ואילו עתה כל הדברים הם בבחינת משאלה נאה. אין אנו, כוועדה, מסוגלים לבדוק ולקבוע מה עדיף על פני מה. יש בינינו חילוקי-דעות. אינני מותרת על 16 אלף לירות להוצאת ספרים. במידה שיהיה לי זמן בדיון גם אומר זאת: אני רואה כאן את אחד הניסויים המרכזיים. אני קונה ספרים ויש לי טענות רבות. אני גם יודעת כיצד מפיצים ספרים ומה מרוויחים. ידועים לי דברים רבים שלא עתה הזמן לדבר עליהם. ייתכן שמה שמשרד החינוך רוצה לעשות יגרום להתעוררות מסיימת. העניין כשלעצמו יכול לשמש גורם מדרבן לאחרים.

אני חולקת גם על דעתם של חברי-הכנסת סמילנסקי וצברי. אינני מעריכה כל-כך את התועלת הגדולה שבמדריכים. הייתי מורה כל ימי חיי ואני חושבת שהעיקר הוא אם המורה בכיתה ואם המנהל יכולים להסתדר עם התלמידים. אם הם אינם מסתדרים, גם עשרה מדריכים לא יועילו. ענין זה טעון ברורים יטודיים, ואין הוועדה יכולה להציע סכום של 60 אלף לירות ללא ברורים מתאימים. לי יש דעה משלי בענין זה; לא אומר שאני הצודקת, אך ייתכן שכן. ייתכן ש"ח"כ סמילנסקי יש ידיעות יותר נכונות ממני בענין זה. אבל במידה שצריך להצביע על מספר אינני יכולה לעשות זאת.

לדעתי יש להוסיף טכומים ניכרים לפעולות תרבות.

אני רואה כאן את אחד הפגמים הרציניים שבחינוך. אינני חושבת שהחינוך מצטמצם רק לבית-ההספר. אינני מדברת על אותו ילד שבבית הוריו מצויים ספרים לרוב, שלא על אותו ילד שבביתו לא מצוי אפילו ספר אחד, ואף אין מרגישים כל צורך בו. לדעתי זהו אחד הדברים אשר משפיע על החינוך היסודי.

אני אומרת דברי אלה בוועדת החינוך. ייתכן שזהו לנו הדיון המשותף האחרון בתקציב, כי אנו הולכים לקראת בחירות. דברי מכוונים למשרד החינוך וליו"ר הוועדה: אנו כאן עסקנו בבעיות החינוך, למדנו ובררנו שאלות רבות. למדנו רבות מעצם הברור וההסברה ששמענו. לענין המספרי ולטכניקה של המספריים לא איפשרה לנו ועדת הכספים להגיע.

אני אחת מאלה אשר מתפללת לראות את המאחד שבינינו, וגם אם המאחד הוא בדבר קטן, אני רואה בו גדולות. נראה לי שהשנה איננו נמצאים במצב כזה. כל אחד יוכל לאמר בכנסת את אשר ירצה, נגיע גם לוועדת הכספים, אבל זה יהיה כבר אחרי ככלות-הכל. אין לנו מה להודיע בשם ועדת החינוך.

ש. כפרית:

עלי לציין שמתוך פרטי התקציב יכולים אנו להווכח שהיתה תועלת בדיוננו ובתבצעותינו. הדבר לא בא בבת-אחת. סעיפי פעולה שונים התקדמו במשך השנים במידה ניכרת, והדבר בא כתוצאה מן התבצעות שהושמעו מעלבמת הכנסת, ומתוך מגע מתמיד של הוועדה עם אנשי משרד החינוך. כדוגמא יכולה אני להביא את מפעל התזונה ומפעל הקייטנות. תבצעותנו הביאו לכך שכיום כלל אין מציגים שאלות והדבר מסתדר מאליו. לפעמים אני חושבת שארץ עניה כשלנו אסור לה לנהוג כך, אך אסור לנו לראות רק את הצד הכספי את רק את ההשקעה הפרודוקטיבית.

ש. כפרית:

השנה אינני רואה משהו מיוחד במינו בתקציב, משהו שאינו דומה למה שהיה בשנים הקודמות. תמיד ועדת הכספים קובעת וועדת המשנה מציעה הצעותיה ותמיד מועלות הצעות לשבות את הנוהג. לא הצלחנו לעשות זאת ולא עלינו לגמור את המלאכה. אולי ישתנה הדבר במשך השנים. על-כל-פנים נראה לי שהוועדה יכולה להתאחד סביב מספר מהצעותיו של ח"ה סמילנסקי.

בענין המדריכים ציין כבר ד"ר אבידור שזו אינה שאלה תקציבית בעיקרה (ד"ר מ. אבידור: זוהי גם שאלה תקציבית). כמבקרת בבתי-ספר יכולה אני להעיר שהפיקוח היום אינו יעיל משום שהמפקח בא לעתים רחוקות והוא אחראי על אזור רחב מאד. מדריכים צריכים להיות טובים. כל עוד אין מנהלים טובים במידה מספקת וגם אין מורים יעילים במידה מספקת, ההדרכה היא אחד הצנורות לשיפור ההוראה בבתי-הספר. עצם ההכרה שהמדריך יבוא ויתן עצה והוראה במקצוע זה או אחר, יש בה תועלת רבה. אנו מפתחים את הפעילה בקרב העולים, אבל הדבר הזה נעשה בצעדי צב. אין לי כל ספק שנוכל להתאחד בוועדה על הצעה זו של ח"ה סמילנסקי, בענין תוספת מדריכים.

הוא הדין בהצעה הנוגעת לפעולות תרבות. אינני מגדירה תוספת זו במספרים, אך המסקנה צריכה להיות שאין להסתפק במסגרת שמשרד החינוך אינו משנה אותה (ד"ר מ. אבידור: מנסה) שר החינוך דובר על דינמיות, אבל במסגרת החובות אין התקדמות.

אשר לתמיכה ב"בצלאל" - חושבני שזוהי תביעה מוצדקת. זהו המוסד היחידי מסוגו הקיים אצלנו ואל ניתן לב ליפול. לא מדובר על סכומים גדולים. יש להכין מסגרת מספרית ואני תומכת בזה שיו"ר הוועדה הגב' פרטיץ וח"ה סמילנסקי יופיעו בפני ועדת הכספים ויציגו את הבעיות האלו.

על הצעות אלו נראה לי שניתן להתאחד.

היו"ר ש. פרטיץ: לא אוכל לקבל את ההצעות האלו - אם כי יש בהן דברים המתקבלים על הדעת - אם נותנים להם עדיפות לגבי הכשרת מורים או אוניברסיטת "ברל-אילן" או תל-אביב. אני הייתי מוכנה להביא את הדברים לברור, אבל לא באופן חד-צדדי.

ד"ר מ. אבידור: שר החינוך והתרבות אמר בוועדת הכספים שאנחנו נקבל בברכה כל תוספת שתנתן לנו, אם שר האוצר יסכים לה. אבל איננו יכולים לקבלים לשום שוםספות על חשבון שינויים להורדה מתוך התקציב.

למשל, בענין המדריכים - ציינתי את הקושי - איננו מתנגדים, אבל איננו רואים בתקציב אפשרות של שינויים. אם זו תוספת על מה שיש בתקציב - בבקשה.

בענין התרבות: רוב החברים בוועדת הכספים דיברו על זה ויש לי הרושם שפה יוסיפו מעל התקציב סכומים קטנים פה ושם.

בתקציב משרד החינוך יש סכום בשביל "בצלאל", כדאי לדאוג שתהיה תוספת בתקציב משרד העבודה ומש"ד המסחר והתעשיה. אצלנו הם נהנים מדי שנה כמוסד חינוכי ולא כמוסד תרבותי.

בענין השתלמות וניסויים - שני הדברים האלה הם חשובים. ההשתלמות הולכת ומתרחבת מדי שנה בשנה, ויש קורסים למורים בלתי-מוסמכים. יש להרחיב את זאת במסגרת המורים התיכוניים.

ד"ר מ. אבידור:

אשר לניסויים - הכל נבדק. לביצוע אין לנו כלים ואנו מוסרים את הדבר למוסד סולד. אבל הכל מרוכז ונבדק.

אשר לאוניברסיטאות - בתל-אביב יש שתיים בתקציב השוטף יש 75 אלף לירות שמהן הקצבנו 60 אלף לירות לבית הספר למשפט וכלכלה ו-15 אלף לירות לאוניברסיטה העירונית, אשר ניזונה בקרוב ל-700 אלף לירות מן התקציב העירוני, ואילו בית-הספר למשפט וכלכלה לא קיבל אף פרוטה אחת מעיריית תל-אביב. לכן מצאנו איזון כזה בחלוקה.

השנה יש 165 אלף לירות, מהן תקבל אוניברסיטת בר-אילן כ-40 אלף לירות. יש שם 350 תלמיד ויש לאוניברסיטה דו תקציב פחות או יותר מאוזן של 2000 ל"י. ממה שנשאר נוסף לאוניברסיטה של תל-אביב כמה אלפים להשתלמות מורים. איננו יכולים להחליט על חלוקה כי אנחנו מחכים לראות מה יהיה גורל המיזוג של בית-הספר לכלכלה ומשפט עם האוניברסיטה בירושלים. ייתכן שמבחינה תקציבית זה יקל עלינו.

יש עוד לדבר ארוכות על מעמדה ואיכותה של האוניברסיטה העירונית בתל-אביב. על כך ידונו במועצה להשכלה גבוהה. הם באים אלינו בתביעות שנעשור להם יותר ויותר, בהשתלמות אבל איננו יכולים להגיד להם שיעסקו בהשתלמות בשעה שאין להם הכוונות הדרושים. האוניברסיטה העירונית של תל-אביב הודיעה שהם עומדים לערוך קורס גבוה למורים אנגלים. אחד-כך באו אלינו לבקש את המורים. המפקח שלנו לאנגלית הוא המורה אצלם. צריך הייתי לשחרר מפקח שאינו מספק להשתלט על העבודה אצלנו והוא צריך להיות מורה. אם לא נעשה זאת - אין להם קורסים להשתלמות מורים לאנגלית, ואילצו אותי לעשות זאת.

הי"ר ש. פרסיץ:

במקום אחד לומדים 1200 תלמידים משפט וכלכלה - מקצועות שאינם כל-כך יעילים, ואילו ה-350 הלומדים במקום השני יכולים לשמש רזרוואר חשוב מאד אם יידעו לכוון את הדברים האלה כפי שצריך לבתי-ספר תיכוניים. על-כל-פנים, מבחינה זו יש לדעת כיצד מחלקים את התקציב.

נשמעו כאן שתי דעות: האחת של ח"הכ נצר שאין לבוא לוועדת הכספים עם הצעה של ועדת החינוך, והשניה שיתכן עוד לברר ולבדוק את ההצעות.

י. אמילנסקי:

מאוחר מדי לעשות זאת.

הי"ר ש. פרסיץ:

אם כך - אין לנו מה לעשות יותר בענין זה.

הישיבה ננעלה בשעה 11.15

=====